

Максим ЛАНОВИЙ,

orcid.org/0009-0000-6571-0124

полковник,

перший заступник начальника

Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

(Львів, Україна) *lanovyi2008@ukr.net*

УКРАЇНСЬКА ГОЛОВНА ВИЗВОЛЬНА РАДА В СУЧАСНОМУ ІСТОРІОГРАФІЧНОМУ НАРАТИВІ УКРАЇНИ

У статті здійснено комплексний аналіз здобутків сучасної української історіографії, яка присвячена діяльності Української Головної Визвольної Ради (УГВР) – надпартійного політичного органу українського визвольного руху періоду Другої світової війни та повоєнного часу. Проаналізовано основні напрями її розвитку, акцентовано увагу на зміні методологічних підходів до вивчення УГВР у контексті відходу від радянських ідеологічних схем. Висвітлено еволюцію оцінок представницького характеру УГВР у працях сучасних українських науковців, розглянуто дискусійні питання щодо місця Ради у системі її взаємовідносин з Організацією Українських Націоналістів (ОУН) та Українською Повстанською Армією (УПА).

Проаналізовано інтерпретації виникнення УГВР, її програмових документів у контексті формування концепції української державності, показано роль персоніфікованих студій у розкритті механізмів функціонування Ради. Визначено основні досягнення української історіографії у подоланні міфологем, які стосуються функціонування УГВР, простежено тенденції зміщення акцентів від описового до аналітичного рівня досліджень на початку ХХІ ст. Оцінено ступінь інтеграції проблематики УГВР у загальноєвропейський контекст досліджень рухів опору, виявлено прогалини та суперечності, що зберігаються в сучасному історіографічному дискурсі.

Проаналізовано співвідношення національно-державницької та військово-політичної складових у сучасних інтерпретаціях діяльності Ради, визначено ступінь впливу сучасних суспільно-політичних викликів на історіографічні оцінки. На основі наведених у публікації фактів доведено, що УГВР посідає важливе місце в сучасному історіографічному наративі як надпартійний політичний центр українського визвольного руху, а її діяльність дедалі частіше інтерпретується українськими науковцями з урахуванням ширшого європейського контексту рухів опору, що свідчить про зростання методологічної зрілості українських науковців. Окремлено невирішені питання та лакуни в дослідженні діяльності УГВР, аргументовано доцільність комплексного підходу до її вивчення.

Ключові слова: Українська Головна Визвольна Рада, український визвольний рух, українська історіографія, Друга світова війна, повоєнний період ХХ ст., ОУН, УПА, історична пам'ять, національно-визвольна боротьба.

Maksym LANOVYI,

orcid.org/0009-0000-6571-0124

Colonel,

First Deputy Head

Hetman Petro Sahaidachnyi National Ground Forces Academy

(Lviv, Ukraine) *lanovyi2008@ukr.net*

THE UKRAINIAN SUPREME LIBERATION COUNCIL IN THE CONTEMPORARY HISTORIOGRAPHICAL NARRATIVE OF UKRAINE

The article provides a comprehensive analysis of the achievements of contemporary Ukrainian historiography devoted to the activities of the Ukrainian Supreme Liberation Council (USLC), a supra-partisan political body of the Ukrainian liberation movement during the Second World War and the postwar period. The main directions of the development of this historiography are examined, with particular emphasis placed on changes in methodological approaches to the study of the USLC in the context of moving away from Soviet ideological paradigms. The evolution of assessments of the representative character of the USLC in the works of contemporary Ukrainian scholars is highlighted, and debatable issues concerning the place of the Council within the system of its relations with the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN) and the Ukrainian Insurgent Army (UPA) are considered.

The interpretations of the emergence of the USLC and its programmatic documents are analyzed in the context of the formation of concepts of Ukrainian statehood, and the role of biographical and person-centered studies in revealing

the mechanisms of the Council's functioning is demonstrated. The main achievements of Ukrainian historiography in overcoming mythologized narratives related to the functioning of the USLC are identified, and a tendency toward a shift from descriptive to analytical levels of research in the early twenty-first century is traced. The degree of integration of USLC-related issues into the broader European context of resistance movement studies is assessed, and existing gaps and contradictions within the contemporary historiographical discourse are identified.

The article analyzes the correlation between the nation-building and military-political components in modern interpretations of the Council's activities and determines the extent to which current socio-political challenges influence historiographical assessments. On the basis of the facts presented, it is demonstrated that the USLC occupies an important place in the contemporary historiographical narrative as a supra-partisan political center of the Ukrainian liberation movement, and that its activities are increasingly interpreted by Ukrainian scholars within a broader European context of resistance movements, which indicates a growing level of methodological maturity in Ukrainian historical scholarship. Unresolved issues and lacunae in the study of the USLC's activities are outlined, and the expediency of a comprehensive approach to its further study is substantiated.

Key words: *Ukrainian Supreme Liberation Council, Ukrainian liberation movement, Ukrainian historiography, Second World War, postwar period of the twentieth century, OUN, UPA, historical memory, national liberation struggle.*

Постановка проблеми. Неупереджене дослідження діяльності Української Головної Визвольної Ради (УГВР) – важливе завдання сучасних українських істориків з огляду на потребу перегляду радянських ідеологізованих інтерпретацій, які спотворювали історичне значення Ради. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. побачили світ десятки наукових праць, в яких (а) суттєво розширено джерельну базу, (б) критично переосмислено роль УГВР у координації українського визвольного руху, (в) значну увагу приділено вивченню програмних документів Ради, що відображали її ідеологію, концепції державотворення та стратегії боротьби за незалежність, (г) проілюстровано взаємовідносини Ради з Організацією Українських Націоналістів (ОУН) та Українською Повстанською Армією (УПА). Визначення їх особливостей дозволяє виявити прогалини у сучасній українській історіографії та визначити перспективні напрями досліджень.

Мета статті – всебічне дослідження діяльності УГВР у сучасному українському історіографічному наративі, зокрема вивчення підходів істориків у відображенні її ролі як надпартійного політичного центру українського визвольного руху, окреслення досягнень / прогалин сучасної історіографії для подальшого комплексного осмислення її значення у процесі формуванні історичної пам'яті.

Виклад основного матеріалу. В українській історіографії кінця ХХ – початку ХХІ ст. спостерігається суттєве поживлення інтересу до дослідження діяльності УГВР, що було зумовлено потребою критичного переосмислення радянських ідеологізованих інтерпретацій українського національно-визвольного руху. Саме у цей період були опубліковані численні наукові праці, які суттєво розширили джерельну базу, дозволили дослідити ідеологію, програмні документи Ради та оцінити її взаємовідносини з ОУН, УПА.

Одразу ж виокремимо декілька базових тенденцій сучасної української історіографії, яка стосується УГВР. По-перше, наукові праці демонструють поступовий перехід учених від описового до аналітичного підходу при підготовці наукових праць. По-друге, як відзначав Т. Андрусак, українські історики усвідомили, що ґрунтовний аналіз всіх аспектів ідеології національно-визвольного руху 40–50-х років ХХ ст. потребує фундаментального дослідження та переосмислення (Андрусак, 2014). По-третє, важливе усвідомлення дослідниками того факту, що «цілісне, об'єктивне відтворення діяльності Української Головної Визвольної Ради... та її ролі у генезі українського визвольного руху вимагає системного аналізу, міждисциплінарного підходу, використання новітнього методологічного інструментарію» (Ухач, 2020). По-четверте, у сучасній українській історіографії «спостерігається певна активізація досліджень з теми УГВР перед кожною черговою ювілейною датою» (Ухач, 2020). Такими датами, зокрема стали 65-ти річчя (напр.: А. Камінський «До генези Української головної визвольної ради у 65-ти ліття її створення» (Камінський, 2019)) та 70-та річниця (напр.: Т. Андрусак «Українська Головна Визвольна Рада та її роль в українському національному державотворенні (До 70-річчя утворення УГВР)» (Андрусак, 2014)) від часу створення Ради.

Для всебічного відображення діяльності УГВР в сучасній українській історіографії, розділимо її на декілька тематичних груп. Першу із них становлять *узагальнюючі наукові праці*. Серед таких, зокрема, – дослідження М. Головка «Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни 1939–1945 рр.» (Головка, 2004), І. Патриляка ««Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х рр.» (Патриляк, 2024), В. В'ятровича, Р. Забілого, І. Дерев'яного, П. Содоля «Українська Повстанська Армія. Істо-

рія нескорених» (В'ятрович, 2011), І. Патриляка та М. Боровика «Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду» (Патриляк, 2010). Останні учені у розділі «Українська Головна Визвольна Рада», зокрема, зауважували, що «швидке розгортання українського визвольного руху, формування підпільних збройних сил поставило на порядок денний питання створення загальнонаціонального керівництва боротьбою українського народу за власну державність. Наприкінці 1943 року в середовищі Головної команди УПА народилася ідея формування прототипу національного уряду у підпіллі...» (Патриляк, 2010, с. 395). У руслі вищезазначеного, варто виокремити також ґрунтовні, багатоаспектні наукові роботи, які безпосередньо стосувалися УГВР. З-поміж таких – праці О. Панченка «Українська Головна Визвольна Рада» (Панченко, 2000), «Українська Головна Визвольна Рада. ЗП УГВР – ГС ЗС УГВР – середовище УГВР (документи, інформації, словник імен)» (Панченко, 2001) та ін.

Чимало наукових праць, які стосуються УГВР, підготовлені у руслі *біографістики*. Наукові роботи дозволяють простежити роль окремих діячів у формуванні програмних засад Ради, оцінити їхній внесок у координацію підпільного визвольного руху та зрозуміти механізми прийняття рішень і реалізації стратегічних завдань УГВР. Як приклад – роботи Г. Дем'яна «Секретар Головної Управи «Просвіти» і Президії УГВР (до 100-річчя з дня народження М. Дужого)» (Дем'ян, 2002), Я. Комарницького «Діяльність Василя Мудрого у період Другої світової війни» (Комарницький, 2011), Н. Осьмак «Кирило Осьмак – Президент УГВР (документи і матеріали)» (Осьмак, 2004), «К. Осьмак – нескорений Президент УГВР» (Осьмак, 2008), О. Дарованця «Самійло Підгірський – кандидат у члени Української Головної визвольної Ради» (Дарованець, 2005) та ін.

Значна кількість наукових робіт українських учених відображає роль УГВР в історії українського визвольного руху. З-поміж досліджень цієї тематичної ніші виокремимо роботу «Українська Головна Визвольна Рада та її роль у боротьбі українського народу за незалежність у 1940–1950 роках» (Каліберда, 2008), авторами якої були Ю. Каліберда, А. Федько, Ю. Федькота І. Шелест. Учені безапеляційно констатували, що «Головним етапом визвольної боротьби українського народу під час Другої світової війни стало створення Української Головної Визвольної Ради (УГВР) – організації, покликаної здійснювати керівництво національно-визвольним рухом в Україні. Заснування та діяльність цього потужного всеукраїн-

ського представницького органу стало наступним логічним кроком українського державотворення у XX столітті після невдалої спроби відновлення Української Держави 30 червня 1941 року у Львові на чолі з Я. Стецько, яскравою сторінкою споконвічної боротьби нашого народу за свободу і незалежність України» (Каліберда, 2008).

Дослідникам УГВР варто також звернути увагу на праці В. В'ятровича «Від підпільної групи до націоналістичного руху: становлення структур і напрямів діяльності українського визвольного руху» (В'ятрович, 2013), Т. Андрусяка «Українська Головна Визвольна Рада та її роль в українському національному державотворенні (До 70-річчя утворення УГВР)» (Андрусак, 2014). Останній зауважував, що «проблеми, що їх прагнули вирішити лідери та ідеологи Воюючої України – українського національно-визвольного руху 40-50-х років XX ст., значною мірою співзвучні з проблемами сучасності: українському народові знову доводиться протистояти ворожій тоталітарній системі, яка шляхом терору, залякування, підкупу і надпотужної державної пропагандистської машини прагне, розколовши українське суспільство, накинути йому свою владу» (Андрусак, 2014). Науковець писав про те, що будучи спробою створення загальноукраїнської політичної репрезентації, своєрідним українським передпарламентом «Українська Головна Визвольна Рада витворює ідеологію національно-визвольного руху українського народу та загальнонаціональну концепцію здобуття і розбудови Української держави» (Андрусак, 2014).

Значні здобутки української історіографії у питанні *особливостей створення УГВР*. Передусім зауважимо, що значне зацікавлення викликає розвідка «Українська Головна Визвольна Рада. Таємні протоколи» (Українська Головна Визвольна Рада, 2024), яка підготовлена за підтримки Служби зовнішньої розвідки України. Її автори відзначали: «Як свідчать розсекречені документи з архіву Служби зовнішньої розвідки України, про створення цього повстанського тимчасового парламенту або уряду України, що воює, сталінські спецслужби дізналися лише наприкінці 1944 року. Тоді внаслідок однієї зі спецоперацій до рук чекістів потрапили протоколи першого засідання УГВР. Але ще упродовж певного часу в нкдб не могли встановити справжні прізвища учасників того першого Великого Збору, які в документі навмисно були змінені» (Українська Головна Визвольна Рада, 2024).

Історія створення УГВР доволі детально описана у праці В. Мороза «До початків діяльності

Української Головної Визвольної Ради» (Мороз, 2007). Дослідник відзначав, що «потреба створити державно-політичний орган воюючої України існувала ще від часу ліквідації німцями 1941 р. Українського Державного Правління та арешту його керівників, зокрема прем'єр-міністра Ярослава Стецька. Уже в першій половині 1943 р. тодішній крайовий провідник Західних Українських Земель і член Проводу ОУН Михайло Степаняк провів консультації на цю тему з представниками провідних передвоєнних галицьких партій – УНДО (В. Мудрим, З. Пеленським) та УСРП (М. Стаховим, В. Лисим); а В. Охримович – із Президентом УНР в екзилі А. Лівичком» (Мороз, 2007).

А. Камінський у статті «До генези Української головної визвольної ради у 65-ти ліття її створення» (Камінський, 2019) відзначав, що в аспекті міжнародних відносин, «у контексті тодішньої міжнародної політики, слід окремо і особливо відзначити той факт, що під час Другої світової війни УГВР була єдиним суверенним представником української нації у боротьбі за визволення, свободу і незалежність, який не боровся ані по німецькій, ані совєтській стороні, а навпаки – воював проти обох, які були окупантами України» (Камінський, 2019).

Питання особливостей створення УГВР порушувалися С. Бутком («Спроба формування системного управління українським національно-визвольним рухом у 1943–1944 рр.» (Бутко, 2010)), Ю. Киричуком («До питання утворення УГВР» (Киричук, 2001)). Без сумніву варто погодитися із Т. Андрусяком, який переконував, що «Рада була створена в умовах коли боротьба за українську державність перестала бути боротьбою роздрібнених, окремих політичних партій та організацій, а перетворилася на загальноукраїнський національно-визвольний рух» (Андрусяк, 2014).

Помітні досягнення сучасної української історіографії у сфері вивчення складу, ідеології, програмних документів УГВР. Роботи В. Ухач, О. Ухач, зокрема, збагатили українську історіографію аналізом історико-правовим аналізом програмних документів УГВР та їх представленням в українській історіографії (Ухач, 2020). Дослідники констатували, що проведений історіографічний аналіз програмних документів Ради дозволяє виокремити коло проблемних питань, які потребують подальших наукових зусиль дослідників, серед таких: детальний аналіз позиції усіх українських політичних сил щодо потреби створення, діяльності УГВР; переговорний процес з лідерами державних центрів та представниками політичних партій західноукраїнських земель міжвоєнного

періоду; з'ясування причин не досягнення порозуміння ОУН(б) як ініціатора, «рушія» консолідаційних процесів з ОУН(м), лідером Поліської Січі Т. Бульбою-Боровцем; діяльність ЗЧ (Закордонних частин) УГВР та т. зв. Середовища УГВР, їх діяльність у вільному світі, конфліктне тло взаємостосунків між ними (Ухач, 2020).

Проаналізувавши склад УГВР, українські учені писали, що «до складу підпільного парламенту (ще вживається назва передпарламент) увійшли представники ОУН, колишні члени Центральної Ради, гетьманці, лідери Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) – найбільшої парламентської сили українців у міжвоєнному польському сеймі та представники церкви. Серед членів УГВР були не лише представники Західної України, а також делегати від східних областей. Цим засвідчувалося, що УПА представляє інтереси всього українського народу» (Українська Головна Визвольна Рада, 2020).

У контексті досліджуваних проблем, значне зацікавлення викликають роботи А. Боляновського «До питання про політичну стратегію українського визвольного підпілля в 1944 році» (Боляновський, 2008) та І. Терлюка, який у дослідженні «Створення Української Головної Визвольної Ради (УГВР) та програмні політико-правові засади її діяльності» (Терлюк, 2010) наголосив, що «наявність у політичній Платформі Ради пункту про «забезпечення народно-демократичного способу визначення політичного устрою в українській державі шляхом загального народного представництва» засвідчувало, що з відкиданням демократії як такої при державному будівництві було покінчено».

Оригінальною видалася розвідка Д. Саламіна «Зовнішньополітичні орієнтації УГВР (1943–1954 рр.)» (Саламін, 2010). Автор зауважив, що «члени ГС ЗС УГВР вели активну пропагандивну роботу на міжнародній арені, висвітлюючи українську проблему на мирних конференціях, у структурних підрозділах ООН та видаючи низку періодичних і публіцистичних видань». Загалом можна погодитися із Т. Андрусяком, який стверджував, що «Програмні документи УГВР, а саме, Тимчасовий устрій УГВР, Платформа Української Головної Визвольної Ради та Універсал Української Головної Визвольної Ради до українського народу, є етапними явищами формування і розвитку концепції української національної держави» (Андрусяк, 2014).

Висновки. Пожвавлення історіографічного інтересу до УГВР наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. свідчить про поступовий перехід української науки до критично обґрунтованого та

аналітичного осмислення діяльності Ради, що дозволило формувати більш об'єктивний / збалансований наратив про її роль у координації визвольного руху та державотворчих процесах середини ХХ століття. Значні здобутки сучасної історіографії полягають у систематизації джерельної бази та впровадженні нових архівних матеріалів, які раніше були малодоступними для українських

істориків. Констатуємо, що особлива увага істориків приділена дослідженню програмних документів Ради, її взаємодії з ОУН та УПА, а також ролі окремих діячів у забезпеченні організаційної і політичної діяльності. Важливо, що учені усвідомлюють факт того, що діяльність УГВР є важливим фактором формування національної пам'яті та української державницької ідентичності

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусак Т. Українська Головна Визвольна Рада та її роль в українському національному державотворенні (До 70-річчя утворення УГВР). *Політико-правова ідеологія українського національного державотворення: проблеми формування та еволюції (історико-теоретичний вимір): матеріали Третьої Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції*. Львів, 2014. Вип. 3. С. 6–9. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/vipusk-3-2014-r.pdf> (дата звернення: 10.08.2025).
2. Боляновський А. До питання про політичну стратегію українського визвольного підпілля в 1944 році. *Галичина*. 2008. Вип. 14. С. 329–342.
3. Бутко С. Спроба формування системного управління українським національно-визвольним рухом у 1943–1944 рр. *Розумовські зустрічі: матеріали наук.-практ. конф. «Розумовські зустрічі» (28 листопада 2012 року)*. Чернівці: Сіверський центр післядипломної освіти, 2012. С. 151–154.
4. В'ятрович В. Від підпільної групи до націоналістичного руху: становлення структур і напрямів діяльності українського визвольного руху. *Галичина*. 2013. Ч. 24. С. 19–26.
5. В'ятрович В., Забілий Р., Дерев'яний І., Содоль П. Українська Повстанська Армія. Історія нескорених. 3-тє вид. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2011. 352 с.
6. Головка М. Суспільно-політичні організації та рухи України в період Другої світової війни 1939–1945 рр. Київ: Олан, 2004. 704 с.
7. Дарованець О. Самійло Підгірський – кандидат у члени Української Головної визвольної Ради. *Український визвольний рух*. Львів, 2005. 36. 5. С. 189–192.
8. Дем'ян Г. Секретар Головної Управи «Просвіти» і Президії УГВР (до 100-річчя з дня народження М. Дужого). *Визвольний шлях*. 2002. Кн. 3. С. 38–50.
9. Каліберда Ю. Ю., Федько А. В., Федько Ю. І., Шелест І. І. Українська Головна Визвольна Рада та її роль у боротьбі українського народу за незалежність у 1940–1950 роках. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Istoria/29982.doc.htm (дата звернення: 10.08.2025).
10. Камінський А. До генези Української головної визвольної ради у 65-ти ліття її створення. *Українська головна визвольна рада. Літопис УПА. Серія «Події і люди»* / Відп. ред. П. Потічний. Торонто – Львів, 2009. Кн. 7. С. 5–22. URL: https://litopysupa.com/wp-content/uploads/2019/02/Seriia_Podii_i_liudy_Knyha_07_Ukrainska_Holovna_Vyzvolna_Rada.pdf (дата звернення: 10.08.2025).
11. Киричук Ю. До питання утворення УГВР. *Українське державотворення: уроки, проблеми, перспективи: Матеріали наук.-практ. конф. (22 листопада 2001 р.)*. Львів, 2001. Ч. 1. С. 119–122.
12. Комарницький Я. Діяльність Василя Мудрого у період Другої світової війни. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2011. Вип. 28. С. 98–109. URL: <http://phh.dspu.edu.ua/article/view/174287> (дата звернення: 10.08.2025).
13. Мороз В. До початків діяльності Української Головної Визвольної Ради. *Український визвольний рух*. Львів, 2007. 36. 10. С. 213–222. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/4d5fc61d-a164-46b1-9c82-0c5e0f47a84e/content> (дата звернення: 10.08.2025).
14. Осьмак Н. К. Осьмак – нескорений Президент УГВР. Торонто; Львів: Літопис УПА, 2008. 128 с.
15. Осьмак Н. Кирило Осьмак – Президент УГВР (документи і матеріали). Торонто; Львів: Літопис УПА, 2004. 879 с.
16. Панченко О. Українська Головна Визвольна Рада. ЗП УГВР – ГС ЗС УГВР – середовище УГВР (документи, інформації, словник імен). Гадяч: Вид-во «Гадяч», 2001. 414 с.
17. Панченко О. Українська Головна Визвольна Рада. Лохвиця: б. в., 2000. 255 с.
18. Патріляк І. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. (оновлене видання). Харків: КСД, 2024. 688 с.
19. Патріляк І., Боровик М. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. 590 с.
20. Саламін Д. Зовнішньополітичні орієнтації УГВР (1943–1954 рр.). *Український визвольний рух*. Львів, 2012. 36. 17. С. 202–221. URL: <https://uvr.in.ua/index.php/uvr/article/view/356/309> (дата звернення: 11.08.2025).
21. Терлюк І. Створення Української Головної Визвольної Ради (УГВР) та програмні політико-правові засади її діяльності. *Окупаційний режим в Україні 1941–1944 рр. і проблеми творення української національної державності: історія держави і права*. Львів: Каменярь, 2009. 128 с. URL: <https://ukrtextbook.com/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya->

stvorennya-ukra%D1%97nsko%D1%97-golovno%D1%97-vizvolno%D1%97-radi-ugvr-ta-programni-politiko-pravovi-zasadi-%D1%97%D1%97-diyalnosti.html (дата звернення: 11.08.2025).

22. Українська Головна Визвольна Рада. Таємні протоколи. URL: <https://szru.gov.ua/history/stories/ukrainska-holovna-vyzvolna-rada-taiemni-protokoly> (дата звернення: 11.08.2025).

23. Ухач В., Ухач О. Історико-правовий аналіз програмових документів верховного органу революційно-визвольної боротьби українського народу: візії сучасних науковців (до 80-чя утворення УГВР). URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3985 (дата звернення: 11.08.2025).

REFERENCES

1. Andrusyak, T. (2014). Ukrains'ka Holovna Vyzvol'na Rada ta yii rol' v ukrains'komu natsional'nomu derzhavotvorenni [Ukrainian Main Liberation Council and Its Role in Ukrainian National State-Building]. *Polityko-pravova ideolohiia ukrains'koho natsional'noho derzhavotvorennia: problemy formuvannia ta evoliutsii (istoryko-teoretychnyi vymir): materialy Tretoi Vseukrains'koi naukovo-Internet-konferentsii*. Lviv. Vyp. 3. P. 6–9. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/483/vipusk-3-2014-r.pdf> (accessed: 10.08.2025). [in Ukrainian].
2. Bolianovskiy, A. (2008). Do pytannia pro politychnu stratehiu ukrains'koho vyzvol'noho pidpillia v 1944 rotsi [On the Political Strategy of the Ukrainian Underground Liberation Movement in 1944]. *Halychyna*. Vyp. 14. P. 329–342. [in Ukrainian].
3. Butko, S. (2012). Sproba formuvannia systemnoho upravlinnia ukrains'kym natsional'no-vyzvol'nym rukhom u 1943–1944 rr. [Attempt to Form Systemic Management of the Ukrainian National Liberation Movement in 1943–1944]. *Rozumovs'ki Zustrichi: materialy nauk.-prakt. konf. «Rozumovs'ki Zustrichi» (28 lystopada 2012 roku)*. Chernihiv: Sivers'kyi tsentr pisliadyplomoi osvity. P. 151–154. [in Ukrainian].
4. Viatrovych, V. (2013). Vid pidpil'noi hrupy do natsionalistychnoho rukhu: stanovlennia struktur i napriamy diial'nosti ukrains'koho vyzvol'noho rukhu [From an Underground Group to the Nationalist Movement: Formation of Structures and Directions of Activity of the Ukrainian Liberation Movement]. *Halychyna*. Ch. 24. P. 19–26. [in Ukrainian].
5. Viatrovych, V., Zabilii, R., Derev'iani, I., Sodol, P. (2011). *Ukrains'ka Povstans'ka Armiia. Istoriia neskorenykh* [Ukrainian Insurgent Army. History of the Unconquered]. 3rd ed. Lviv: Tsentr doslidzhenn' vyzvol'noho rukhu. 352 p. [in Ukrainian].
6. Holovko, M. (2004). *Suspil'no-politychni orhanizatsii ta rukhy Ukrainy v period Druhoi svitovoi viiny 1939–1945 rr.* [Socio-Political Organizations and Movements of Ukraine during World War II 1939–1945]. Kyiv: Olan. 704 p. [in Ukrainian].
7. Darovanets, O. (2005). Samiilo Pidhirs'kyi – kandydat u chleny Ukrains'koi Holovnoi Vyzvol'noi Rady [Samiylo Pidhirs'kyi – Candidate for Membership in the Ukrainian Main Liberation Council]. *Ukrains'kyi vyzvol'nyi rukh*. Lviv, Zb. 5. P. 189–192. [in Ukrainian].
8. Dem'ian, H. (2002). Sekretar Holovnoi Upravy «Prosvity» i Prezydii UGVP (do 100-richchia z dnia narodzhennia M. Duzhoho) [Secretary of the Main Board of «Prosvita» and Presidium of UHVR (to the 100th Anniversary of M. Duzhyi)]. *Vyzvol'nyi shliakh*. Kn. 3. P. 38–50. [in Ukrainian].
9. Kaliberda, Yu. Yu., Fed'ko, A. V., Fed'ko, Yu. I., Shelest, I. I. (2008). *Ukrains'ka Holovna Vyzvol'na Rada ta yii rol' u borot'bi ukrains'koho narodu za nezalezhist' u 1940–1950 rokakh* [Ukrainian Main Liberation Council and Its Role in the Struggle of the Ukrainian People for Independence in 1940–1950]. URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Istoria/29982.doc.htm (accessed: 10.08.2025). [in Ukrainian].
10. Kamins'kyi, A. (2009). Do henezy Ukrains'koi Holovnoi Vyzvol'noi Rady u 65-tyi litnia yii stvorennya [On the Genesis of the Ukrainian Main Liberation Council on the 65th Anniversary of Its Establishment]. *Ukrains'ka Holovna Vyzvol'na Rada. Litopys UPA. Ser. «Podii i liudy» / Ed. P. Potichnyi*. Toronto–Lviv. Kn. 7. P. 5–22. URL: https://litopysupa.com/wp-content/uploads/2019/02/Seriia_Podii_i_liudy_Knyha_07_Ukrainska_Holovna_Vyzvolna_Rada.pdf (accessed: 10.08.2025). [in Ukrainian].
11. Kyrychuk, Yu. (2001). Do pytannia utvorennia UHVR [On the Issue of the Formation of UHVR]. *Ukrains'ke derzhavotvorennia: uroky, problemy, perspektyvy: Materialy nauk.-prakt. konf. (22 lystopada 2001 r.)*. Lviv. Ch. 1. P. 119–122. [in Ukrainian].
12. Komarnyts'kyi, Ya. (2011). Diial'nist' Vasylia Mudroho u period Druhoi svitovoi viiny [The Activity of Vasyl Mudry during World War II]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats' Drohobychkoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Ser. Istoriia*. Vyp. 28. P. 98–109. URL: <http://phh.dspu.edu.ua/article/view/174287> (accessed: 10.08.2025). [in Ukrainian].
13. Moroz, V. (2007). Do pochatkiv diial'nosti Ukrains'koi Holovnoi Vyzvol'noi Rady [On the Beginnings of the Activity of the Ukrainian Main Liberation Council]. *Ukrains'kyi vyzvol'nyi rukh*. Lviv, Zb. 10. P. 213–222. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/4d5fc61d-a164-46b1-9c82-0c5e0f47a84e/content> (accessed: 10.08.2025). [in Ukrainian].
14. Osmak, N. K. (2008). *Osmak – neskorenyi Prezydent UHVR* [Osmak – The Unbroken President of UHVR]. Toronto; Lviv: Litopys UPA. 128 p. [in Ukrainian].
15. Osmak, N. (2004). *Kyrylo Osmak – Prezydent UHVR (dokumenty i materialy)* [Kyrylo Osmak – President of UHVR (Documents and Materials)]. Toronto; Lviv: Litopys UPA. 879 p. [in Ukrainian].
16. Panchenko, O. (2001). *Ukrains'ka Holovna Vyzvol'na Rada. ZP UHVR – HS ZS UHVR – seredovyshche UHVR (dokumenty, informatsii, slovnyk imen)* [Ukrainian Main Liberation Council. UHVR Documents, Information, and Name Dictionary]. Hadyach: Vyd-vo «Hadyach». 414 p. [in Ukrainian].
17. Panchenko, O. (2000). *Ukrains'ka Holovna Vyzvol'na Rada* [Ukrainian Main Liberation Council]. Lohvytsia: b. v. 255 p. [in Ukrainian].

18. Patriliak, I. (2024). «Peremoha abo smert'»: ukrains'kyi vyzzvol'nyi rukh u 1939–1960-kh rr. (onovlene vydannia) [“Victory or Death”: The Ukrainian Liberation Movement in 1939–1960s (Updated Edition)]. Kharkiv: KSD. 688 p. [in Ukrainian].
19. Patriliak, I., Borovyk, M. (2010). Ukraina v roky Druhoi svitovoi viiny: sprobа novoho kontseptual'noho pohliadu [Ukraine during World War II: An Attempt at a New Conceptual View]. Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M. M. 590 p. [in Ukrainian].
20. Salamin, D. (2012). Zovnishn'opolitychni oriyentatsii UHVR (1943–1954 rr.) [Foreign Policy Orientations of UHVR (1943–1954)]. Ukrains'kyi vyzzvol'nyi rukh. Lviv, Zb. 17. P. 202–221. URL: <https://uvr.in.ua/index.php/uvr/article/view/356/309> (accessed: 11.08.2025). [in Ukrainian].
21. Terliuk, I. (2009). Stvorennia Ukrains'koi Holovnoi Vyzvol'noi Rady (UHVR) ta prohramni polityko-pravovi zasady yii diial'nosti [Creation of the Ukrainian Main Liberation Council (UHVR) and Its Programmatic Political-Legal Principles]. Okupatsiinyi rezhy m v Ukraini 1941–1944 rr. i problemy tvorennia ukrains'koi natsional'noi derzhavnosti: istoriia derzhavy i prava. Lviv: Kameniar. 128 p. URL: <https://ukrtextbook.com/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya/istoriya-derzhavi-i-prava-ukra%D1%97ni-terlyuk-i-ya-stvorennia-ukra%D1%97nsko%D1%97-golovno%D1%97-vizvolno%D1%97-radi-ugvr-ta-programni-politiko-pravovi-zasadi-%D1%97%D1%97-diyalnosti.html> (accessed: 11.08.2025). [in Ukrainian].
22. Ukrains'ka Holovna Vyzvol'na Rada. (n.d.). Taiemni protokoly [Secret Protocols]. URL: <https://szru.gov.ua/history/stories/ukrainska-holovna-vyzvolna-rada-taiemni-protokoly> (accessed: 11.08.2025). [in Ukrainian].
23. Uhach, V., Uhach, O. (n.d.). Istoryko-pravovy analiz prohramovykh dokumentiv verkhovnoho orhanu revoliutsiino-vyzvol'noi borot'by ukrains'koho narodu: vizii suchasnykh naukovtsiv (do 80-chia utvorennia UHVR) [Historical-Legal Analysis of Program Documents of the Supreme Body of the Revolutionary-Liberation Struggle of the Ukrainian People: Contemporary Scholars' Visions (to the 80th Anniversary of UHVR)]. URL: https://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=3985 (accessed: 11.08.2025). [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 10.11.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 12.12.2025
Дата публікації: 31.12.2025